

ULOGA ZAVODA ZA UNAPREĐIVANJE ŠKOLSTVA U PROMJENAMA STRUKOVNOG ŠKOLSTVA (Vlado Luburić)

Izgradnjom višestranačkog pluralnog i demokratskog društva Republika Hrvatska je danas, više nego ikada do sada, prihvatila istinu da naš daljnji razvoj, gospodarski i duhovni te uključivanje u proces globalizacije u mnogome ovisi o našem vlastitom znanju.

Imajući to u vidu Vlada Republike Hrvatske u svojoj strategiji razvitka odgoju i obrazovanju dala je važnu ulogu u ukupnom razvoju hrvatskog društva.

Na tragu te strategije Zavod za unapređivanje školstva mora temeljiti svoj budući rad.

U sklopu preobrazbe ukupnog odgoja i obrazovanja nužno je odmah pristupiti preobrazbi srednjeg strukovnog školstva kao podsustava srednjeg školstva.

Srednje strukovno školstvo jedan je od najvažnijih dijelova školstva svakog modernog tržišnog društva pa tako i našega. Srednje strukovno školstvo obuhvaća oko 73% upisane mladeži u srednje škole te zbog toga mu treba posvetiti posebnu pozornost što do sada nije bio slučaj.

Srednje strukovno školstvo opterećeno je velikim brojem problema kao što su: zastarjeli i usitnjeni programi, loša opremljenost i zastarjelost nastavnih sredstava i pomagala, nedostatak svake vrste opreme da ne govorimo o njenoj ne standardiziranosti, nedostatak udžbenika i drugih modernih izvora znanja, slaba selekcija nastavnika struke, često i nestručna zastupljenost u pojedinim programima. Nadalje ne postoji prava valorizacija nastavnih planova i programa, postoji veliki broj paralelnih i usitnjenih programa, čak po tri programa za isto zvanje.

Zbog navedenog i mnogih drugih problema, potrebno je žurno pristupiti promjenama u srednjem strukovnom školstvu.

U dokumentu Ministarstva prosvjete i športa "Osnova za ustroj školstva Republike Hrvatske" zadana su samo načela za ustroj srednjeg školstva. Srednje strukovno školstvo odnosno obrazovanje kao podsustav srednjeg školstva u spomenutom dokumentu u ovoj fazi nije obrađeno.

U sklopu reforme ukupnog obrazovanja nužno je **odmah pristupiti izradi strategijskih okvira** za promjenu strukovnog obrazovanja i usavršavanja. U izradi tih strategijskih okvira potrebno je držati se osnovnih zamisli koncepta cjelokupnog preustroja obrazovanja uvažavajući mišljenja i preporuke socijalnih partnera (drugih ministarstva, veleučilišta, sveučilišta, strukovnih udruga, škola, komora, poslodavaca i sindikata) kao i iskustva razvijenih europskih zemalja uključujući i one tranzicijske.

Strategijski okviri moraju sadržavati glavne ciljeve iz nove odgojno-obrazovne politike glede poboljšanja kvalitete, učinkovitosti i provodivosti u sustavu srednjeg strukovnog obrazovanja. Ti okviri moraju **definirati strateške probleme, kratkoročne, srednjoročne i dugoročne ciljeve, institucije i socijalne partnere zadužene za provedbu.**

Potrebno je prvo odgovoriti na pitanja ŠTO? KAKO? KADA? I TKO? Na pitanje TKO? odgovor je ZAVOD ZA UNAPREĐIVANJE ŠKOLSTVA, a odgovor na pitanje ŠTO? mogao bi se iznijeti u desetak glavnih strategijskih problema:

1. Modernizacija sadržaja nastavnih programa
2. Fleksibilnost nastavnih programa
3. Modernizacija i standardizacija nastave tehnologije
4. Razvoj obrazovnih standarda i kvalifikacijskog sustava
5. Poboljšanje kompetencija i kvalifikacija nastavnika
6. Unapređivanje sustava evaluacije i osiguranja kvalitete
7. Rekonstrukcija mreže programa i škola
8. Povećanje uloge socijalnih partnera
9. Razvoj novih oblika financiranja
10. Prilagodba zakonskih okvira

Na svaki od 10 navedenih problema potrebno je odgovoriti na pitanje KAKO? i KADA? što bi mogli sažeti u sljedećim točkama:

- a.) Pojašnjenje razloga zbog kojih su promjene nužne
- b.) Narav nužnih promjena
- c.) Do sada postignuti rezultati
- d.) Mjere što ih valja poduzeti
- e.) Razlučivanje kratkoročnih, srednjoročnih i dugoročnih ciljeva
- f.) Izbor institucija koje bi bile suodgovorne za izradu cjelokupnih promjena

U razrješavanju svih ovih pitanja potrebno je žurno pristupiti radu na sljedećim PROJEKTIMA:

1. NACIONALNA STANDARDNA KLASIFIKACIJA OBRAZOVANJA (NSKO) (u radu)

Jednostavna klasifikacija obrazovanja na nacionalnoj razini usklađena s međunarodnom standardnom klasifikacijom nužna je da bi se stanje i razvoj obrazovanja mogli pratiti na domaćem i međunarodnom planu. Klasifikacija obrazovanja koristi se za praćenje postojećeg obrazovnog sustava i za planiranje razvoja istoga.

Klasifikacija obrazovanja mora biti tako organizirana da obuhvaća sve prošle i sadašnje obrazovne programe, ali da bude i otvorena za nove programe, koji će tek biti uvedeni u sustav obrazovanja.

2. NOMENKLATURA ZVANJA (ZANIMANJA)

Nomenklatura zvanja obuhvaća popis zanimanja, razinu, složenost rada i tipične poslove u okviru pojedinog zanimanja.

Trenutno u našem obrazovnom sustavu postoji oko 430 programa i preko 300 različitih zanimanja što je u novom tehnološkom dobu neodrživo.

Postojeću nomenklaturu zanimanja na razini 3 NSKO (srednje školstvo) bit će potrebno redefinirati, nadopuniti, odnos izraditi novu i na toj podlozi izraditi obrazovne programe.

Na razini 4 NSKO (obrazovanje nakon srednjeg koje nije ni više ni visoko) Ministarstvo prosvjete i športa nema niti jedan sustavno razrađen program odnosno zanimanje. Na toj razini Ministarstvo za obrt, malo i srednje poduzetništvo izradilo je preko 50 programa za majstorska zanimanja. Naše ministarstvo izdalo je na stotine rješenja o osposobljavanju i usavršavanju, a

nekoliko desetaka tisuća polaznika dobilo je javno priznate certifikate koji se ne mogu svrstati ni u kakvu standardnu klasifikaciju. Red se mora uvesti zbog polaznika koji će u budućnosti biti više nego od sada. Na ovom projektu moraju se uključiti druga ministarstva, komore i sindikati. Bilo bi dobro uključiti NACIONALNI OPSERVATORIJ HRVATSKE, HRVATSKI ZAVOD ZA ZAPOŠLJAVANJE I DRŽAVNI ZAVOD ZA STATISTIKU u izradi metodoloških načela za izradu nomenklature zanimanja.

3. IZRADA OBRAZOVNIH PROGRAMA (modernizacija postojećih)

Na prihvaćenoj novoj nomenklaturi zanimanja kao podlozi potrebno je izraditi nove programe ili redefinirati postojeće za:

- nižu stručnu spremu
- srednju stručnu spremu četverogodišnjeg trajanja
- srednju stručnu spremu trogodišnjeg trajanja
- dvojni sustav obrazovanja
- rijetka i tradicionalna zanimanja
- programi tehničara "3 + 2", otvaranje vertikale
- programi na 4. razini obrazovanja koja nije više niti visoko obrazovanje (specijalistička zanimanja i majstorska zanimanja, program strukovnog doškoloovanja gimnazijalaca)

4. MATURA/DRŽAVNA MATURA; ZAVRŠNI ISPITI, STRUKOVNA MATURA I POMOĆNIČKI ISPITI

Potrebno je standardizirati mature i završne ispite i promišljati o eksternoj provedbi. Do sada je jedino Hrvatska obrtnička komora raspisala javni natječaj za izradu standardiziranih Pomoćničkih ispita za 25 zanimanja i od ove godine probno će obaviti Pomoćničke ispite za 10 zanimanja na ovaj novi način. Gdje smo mi?

Da bi se obavio ovaj posao nužno je najprije izraditi KATALOGE ZNANJA, a zatim KATALOGE ISPITNIH PITANJA I VJEŠTINA.

5. NASTAVNA TEHNOLOGIJA

Sklad modernih obrazovanih programa i kataloga znanja s nastavnom tehnologijom su garancija kvalitete i uspješnosti obrazovanja. Nastavnu tehnologiju također treba standardizirati i vezati je s mrežom programa i mrežom škola, a kao kruna svega potrebno je formirati TEHNOLOŠKE OBRAZOVNE CENTRE koji će ujedno poslužiti i socijalnim partnerima, a nama kao STRUČNO-METODIČKI CENTRI.

6. UDŽBENICI, DRUGA TISKANA I ELEKTRONIČKA NASTAVNA SREDSTVA

Odobrenje, izdavanje i provjera ovih nastavnih sredstava trebaju se ustrojiti na drugim osnovama. Potrebno je izgraditi sustav pogotovo za stimulaciju pisanja i izdavanja udžbenika malih naklada. Razmisliti o otkupu autorskih prava domaćih autora i stranih autora gdje imamo povoljnih ponuda npr. Njemačka.

7. UNAPREĐIVANJE IZOBRAZBE NASTAVNIKA

Modernizacija strukovnog obrazovanja zahtijeva obučene nastavnike čija se uloga prenošenja znanja postupno mijenja prema organizaciji okružja za učenje. Zato se edukacija nastavnika, koja se još uvijek provodi tradicionalnim metodama kojima je svojstvena nepovezanost između teorijske i praktične nastave, mora mijenjati.

Promjene u edukaciji mogle bi se sažeti u:

- Osvremenjivanje sustava obrazovanja nastavnika strukovnih predmeta prije stupanja u službu
- Praćenje stažiranja, priprema i provedba polaganja stručnih ispita (novi Program stažiranja i praćenja rada pripravnika; novi Pravilnik o polaganju stručnih ispita).
- Izbor u službu.
- Razvoj sustava edukacije tijekom službe.
- Uvođenje nastavnika u postulate stručne didaktike.
- Jačanje veza između stručnih škola i poduzetništva.
- Priprava nastavnika za obrazovanje odraslih.
- Unapređivanje statusa, uvjeta rada i mogućnosti izgradnje karijere nastavnika (novi Pravilnik o napredovanju u službi).
- Razviti sustav edukacije ravnatelja škola.

8. NACIONALNA KVALIFIKACIJA ZANIMANJA

- Potrebno je utvrditi načine stjecanja kvalifikacije za sva zanimanja u skladu s nomenklaturom zvanja odnosno zanimanja.
- Zbog različitih načina stjecanja kvalifikacije potrebno je izraditi **STANDARDE STRUKOVNOG ZNANJA I VJEŠTINA** odnosno **KATALOGE ZNANJA I VJEŠTINA**.

9. PROFESIONALNA ORIJENTACIJA

- Zavod za unapređivanje školstva treba uspostaviti suradnju s Državnim zavodom za javno zdravstvo u cilju definiranja zdravstvenih kontraindikacija za razna zanimanja i obnove Pravilnika o poslovima s posebnim uvjetima rada odnosno popis poslova s posebnim uvjetima rada, uvjetima koje moraju ispunjavati zaposlenici i rokovima za ponovnu provjeru sposobnosti zaposlenika (N.N. 5/84).
- Suradnja s Ministarstvom rada i socijalne skrbi i njihovim službama za profesionalnu orijentaciju.
- Pokušati s nadležnim institucijama izraditi sustav za poticanje upisa u deficitarna zanimanja, rijetka zanimanja i stare zanate (izrada brošura video filmova, dodjeljivanje stipendija, sufinanciranje smještaja u učeničkim domovima i slično).

Zavod za unapređivanje školstva trebao bi za potrebe Odjela za strukovno školstvo osnovati **Savjet za strukovno školstvo** kojeg bi

sačinjavali predstavnici raznih ministarstava i drugih institucija i stručnih udruga.

Za izradu programa i predmetnih kurikuluma i pedagoškog standarda potrebno je **formirati veći broj komisija** i angažirati **veći broj pojedinih stručnjaka**. Bilo bi dobro ovim komisijama ili stručnjacima pojedincima povjeriti praćenja kvalitete udžbenika i ostale stručne literature.

Svi ovdje navedeni poslovi i novi kadrovi zahtijevati će i drugačije financiranje iz proračuna i traženje novih izvora financiranja preko socijalnih partnera i donacijskih fondova iz Europske Unije.

Sve ovo nam je nužno ako želimo postati zemlja kandidat za učlanjenje u Europsku Uniju jer prema svim saznanjima transparentnost strukovnog obrazovanja uvjet je za uključivanje u Europu.

Izvori:

1. Strategija razvoja Republike Hrvatske za 21. stoljeće
2. Program mjera za gospodarsku reformu i rast - Svjetska banka za Hrvatsku
3. Agencija Europske Unije za potporu reforme strukovnog obrazovanja u Hrvatskoj
4. Glavne programske zadaće Vlade Republike Hrvatske za 2001. godinu
5. Okvirni program rada Ministarstva prosvjete i športa za 2001. godinu